

LUPTA MASELOR POPULARE DIN JUDEȚUL NEAMȚ ÎN PERIOADA DICTATURII REGALE (1938—1940)

de ADOLF MINUȚ

Instaurarea dictaturii regale în frunte cu Carol al II-lea, la 10 februarie 1938, a constituit o grea lovitură pentru forțele democratice din țara noastră, un pas înainte pe drumul pierderii independenței țării.

Pregătită cu minuțiozitate, prin încurajarea de către rege a unor dizidențe în sinul formațiunilor politice, dizidențe care s-au transformat apoi în partide mărunte, compromise în fața opiniei publice atât prin politica lor cât și prin manevre regale de culise, dictatura lui Carol al II-lea a vrut să demonstreze, la început, neputința partidelor de a conduce țara. În realitate, noul regim, emanație a unor ambiții personale, a contribuit la intensificarea exploatării și la lichidarea libertăților cetățenești cucerite de clasa muncitoare în marile bătălii de clasă de până atunci. Dictatura regală și-a inaugurat activitatea printr-o serie de decrete-legi, cum ar fi: suspendarea Constituției din 1923 și adoptarea alteia de nuanță fascistă, introducerea stării de asediu, desființarea tuturor grupărilor și partidelor politice și înființarea Frontului Renașterii Naționale, crearea breslelor în locul sindicatelor etc. În fața acestei situații, Partidul Comunist Român își va adapta tactica de luptă folosind atât mijloacele legale (breslele) cât și cele ilegale. Ideea ca muncitorii să pătrundă în bresle în număr cât mai mare pentru a desfășura lupta „din interiorul lor”, s-a dovedit a fi salutară. Acestei idei îi vor subscrie și muncitorii din Piatra Neamț și județul Neamț, care, la chemarea organizației locale a partidului comunist, își vor depune cererile pentru bresle, considerînd că acolo, uniți, își vor impune propriile revendicări. Printre primii care au urmat acest îndemn au fost muncitorii din alimentație. Breasla lor, recunoscută ca persoană juridică cu titlul „brutari” și afiliată la Uniunea Muncitorilor în Alimentație din România (cu sediul în București), a desfășurat o intensă activitate revendicativă. Astfel, printr-o telegramă adresată regelui, își exprimau dorința ca în Camerele de Muncă și Casele de Asigurări „să intre reprezentanții organizațiilor profesionale (breslele — n.n.) care reprezintă în mod real

și firesc năzuințele clasei muncitoare¹. De asemenea, într-o scrisoare adresată negustorilor măcelari din Piatra Neamț, muncitorii din alimentație le propuneau satisfacerea unor revendicări ca : respectarea demnității profesionale, concediu de odihnă după vechime, plata săptămînală, eliminarea procedului de a concedia lucrători fără motive juste, încheierea unui contract colectiv de muncă etc.².

Activitatea breslei muncitorilor din alimentația orașului Piatra Neamț a avut ecou și în orașul Buhuși (în perioada respectivă făcea parte din județul Neamț). La 14 ianuarie 1939, funcționarii particulari au pus bazele unei bresle cu 250 de membri avînd scopul declarat de a „studia, apăra și dezvolta interesele profesionale ale membrilor săi și de a urmări educarea profesională, socială, morală și patriotică, coope-rînd activ împreună cu toți ceilalți factori ai economiei naționale”³.

În luna august același an, lucrătorii brutari din Buhuși au intrat în breasla alimentației, considerînd că „numai organizați își pot cîștiga drepturile lor”, numai așa vor putea lupta împotriva creșterii costului vieții, a salariilor de mizerie și a nerespectării legilor de către patroni⁴.

Ca urmare a intensificării activității muncitorilor cu vederi progresiste în cadrul breslelor, Partidul Comunist Român a militat pentru o tot mai mare apropiere între muncitorii comuniști, social-democrați și socialiști, întrucît politica guvernului lovea deopotrivă în interesele tuturor. P.C.R. a propus muncitorilor continuarea luptei în cadrul breslelor, tocmai pentru a zădărnici intențiile regimului de a le transforma într-o anexă a sa. Așa se face că în timpul organizării breslelor (acțiune începută în luna septembrie 1938) în comitetele acestora au fost aleși la Iași, București și în alte localități o serie de membri ai partidului comunist⁵. La Piatra Neamț, în conducerea breslelor au intrat conducători ai vechilor sindicate, elemente revoluționare devotate politicii P.C.R., cu o bogată experiență organizatorică.

Obținînd recunoașterea juridică și beneficiind de decretarea zilei de 1 Mai ca sărbătoare națională a muncii (aprobată de primul ministru numai pentru anumite localități — centre puternice muncitorești — și comunicată prefecturilor prin Ministerul de Interne, Direcția Generală a Poliției cu adresa nr. 30542 din 26 aprilie 1939), Comisia locală a breslelor muncitorești a organizat de 1 Mai 1939 o mare întrunire muncitorească, cu care ocazie s-a inaugurat noul sediu, s-au discutat programul breslelor primit de la Uniunile Centrale, despre însemnătatea zilei

¹ Arhiva C.C. al P.C.R., col. 69, dos. 135.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, dos. 115.

⁴ *Ibidem*, dos. 111.

⁵ Al. Gh. Savu, *Dictatura regală*, Editura politică, București, 1970, p. 256.

de 1 Mai și probleme de ordin profesional⁶. Cu acest prilej, muncitorii din Piatra Neamț alăturându-se celor din București, Iași, Bacău, Comănești și din alte localități, au protestat împotriva primejdiei ce o reprezenta Germania fascistă și în context împotriva acordului economic încheiat cu Germania în luna martie 1939⁷.

În circulara Rezidenței Regale a Ținutului Prut către prefectul județului Neamț se insista ca participanții la aceste adunări să nu poarte insigne în afară de acelea ale Frontului Renașterii Naționale, să nu se facă uz de pancarte și nici de steaguri, în afară de cel național, iar orchestrele și fanfarele să nu cinte decât Imnul Național și muzică populară românească. Se indica de asemenea să se ia măsuri de ținare sub observație strictă a elementelor comuniste pentru a nu se strecura printre participanți⁸. Documentele vremii însă, consemnează „abateri” de la aceste stricte indicații.

Tactica folosirii breslelor ca mijloace de luptă și-a dovedit viabilitatea prin faptul că a reușit să mențină pe muncitori uniți, constituind totodată o școală de călire revoluționară, de pregătire „pentru lupta cea mare” — cum se spunea într-un manifest al organizației locale a P.C.R.⁹.

Comuniștii din județul Neamț au desfășurat o susținută activitate de propagandă în întreprinderile existente, mobilizându-i pe muncitori la acțiuni revendicative cu caracter democratic. Ca urmare a acestui fapt crește valul demonstrațiilor, caracterizat prin dese abateri de la instrucțiunile guvernamentale menite să țină sub control orice manifestație și întrunire publică. Din acest motiv, Ministerul de Interne a pus în vedere prefecturilor (cu adresa nr. 74.461 din 1 noiembrie 1939) să nu mai elibereze nici o autorizație pentru întruniri și congrese decât numai pentru asociațiile profesionale și ale tuturor formațiunilor încadrate în Frontul Renașterii Naționale¹⁰. Este locul să amintim că decretul regal nr. 856 din 11 februarie 1938, adus la cunoștința locuitorilor județului prin comunicatul nr. 2297 din 15 februarie 1938, prin care se introducea starea de asediu¹¹, nu a fost respectat întocmai cu toate că se specificau „crimele și delicturile ce cad în competența instanțelor militare”, precum și pedepsele ce se aplicau în caz de încălcare a decretului. Dar muncitorii nu s-au speriat nici de actul în sine, nici de amenințările formulate de prefect că va folosi, la nevoie, Legiunea de

⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., col. 69, dos. 128.

⁷ Arhivele Statului Iași, fond Rezidența Regală Prut, dos. 58/1939.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 8, mapa 301.

¹⁰ Arhivele Statului Iași, fond Rezidența Regală Prut, dos. 58/1939.

¹¹ Arhivele Statului Piatra Neamț, fond Prefectura Neamț, dos. 243/1939, f.3 și 19.

jandarmi (inclusiv detașamentul de jandarmi concentrați) și poliția orașului.

Îngrijorat că nu va putea menține ordinea cu efectivele pe care le avea, prefectul a solicitat, atât în cursul anului 1938 cât și în 1939, comandantului garnizoanei Piatra Neamț să-i pună la dispoziție „în fiecare zi câte 6 patrulare compuse dintr-un subofițer și 3 soldați care va patrula în cartierele în care va fi nevoie. Totodată să se dea câte un post fix la instituțiile de stat (Prefectură, Tribunal, Uzina electrică, Primărie, Administrația financiară și gară) pentru paza lor”¹².

Lupta clasei muncitoare de la orașe a avut o influență deosebită asupra stării de spirit și a acțiunilor celorlalte categorii sociale: țărănime, intelectuali, funcționari etc., lovite de politica dură a dictaturii regale.

Lipsa de pământ, a inventarului agricol, creșterea impozitelor, a prețurilor produselor industriale în comparație cu cele agricole, dar mai ales politica de consolidare a marii proprietăți moșierești au dus la adâncirea nemulțumirilor la sate, la crearea unei efervescențe revoluționare. Un buletin informativ al Inspectoratului general al jandarmeriei semnală situația creată în comuna Ceahlău în luna martie 1938, când țăranii, în urma unui proces cu moșierul, fuseseră deposezați de o parte din pământul primit prin reforma agrară¹³. Agitațiile au cuprins și alte sate ale județului, fiind potolite numai prin intervenția brutală a organelor de ordine.

În 1939 a avut loc la Paris Congresul internațional al Reuniunii universale pentru pace (R.U.P.), organizație care antrena la lupta antifascistă, împotriva unui nou război mondial, largi păături de oameni ai muncii precum și oameni politici și intelectuali democrați. Cu prilejul lucrărilor acestui for internațional, secția română a R.U.P. a desfășurat o prodigioasă activitate, reușind să trimită la Congres o delegație și antrenând o serie de organizații și asociații profesionale sau culturale în direcția sprijinirii prin manifestații sau mișcări, lupta contra agresiunii fasciste. Pe adresa Congresului au fost trimise sute de telegrame din toată țara, între care și aceea a unor colective de muncitori din orașul Roman¹⁴.

Ca urmare a situației internaționale deosebit de complicate, create în primul rând prin militarizarea accentuată a Germaniei și Italiei, România a fost atrasă în febra pregătirilor de război atât prin comenzile foarte costisitoare în străinătate cât și prin trecerea la producția militară a unor întreprinderi. Toate acestea au contribuit la înrăutățirea crescândă a situației maselor populare, fapt recunoscut și de autoritățile

¹² *Ibidem*.

¹³ Al. Gh. Savu, *op. cit.*, p. 263—264.

¹⁴ *Ibidem*, p. 326.

județului Neamț care subliniau într-un proces verbal, că lumea „este necăjită datorită multor lipsuri pe care situația actuală le-a creat : scumpirea materialului de confecționat îmbrăcăminte, a articolelor alimentare de strictă necesitate etc., la care evident, se adaugă o stare de îngrijorare specifică timpului în care trăim și evenimentelor actuale”¹⁵. Din aceste motive spiritele erau destul de agitate atât la Piatra Neamț, Roman, Buhuși cât și în o serie de sate ale județului, fapt care l-a determinat pe prefect să solicite de urgență Ministerului de Interne, la 2 iulie 1939, un număr de 150 jandarmi. Din aceștia, el intenționa să formeze o patrulă pe linia ferată Piatra Neamț — Bacău în vederea contracarării acțiunii comuniștilor de răspândire a unor publicații și manifeste în gărilile de pe traseu¹⁶. În ciuda măsurilor luate, Prefectura județului Neamț s-a văzut nevoită să raporteze rezidentului regal al Ținutului Prut că la Piatra Neamț „a circulat un manifest prin care se aduceau grave atacuri împotriva noului Decret-lege privitor la rechiziții, manifest ce ar fi fost adus de un curier comunist din Iași”¹⁷, cu toate că „jandarmeria și poliția urmăresc îndeaproape activitatea membrilor nucleului comunist identificat în orașul Piatra Neamț și cu ramificații în Buhuși și Țirgu Neamț”¹⁸. Alte manifeste editate de Comitetul Regional din Moldova al P.C.R. și răspândite la Piatra Neamț și în alte localități de pe văile Bistriței, Siretului și Moldovei se adresau în special țăranilor cerându-le să lupte împotriva impozitelor care apăsau din greu asupra gospodăriilor sătenilor, a amenzilor la care i-au supus jandarmii pe țăranii din jurul Romanului, împotriva moșierilor care pîndesc acapararea pămînturilor „celor mulți”. De asemenea, se înfiera acordul economic cu Germania, care constituia o grea povară în special pentru lucrătorii ogoarelor¹⁹.

În a doua jumătate a anului 1940, lupta maselor populare capătă noi valențe după încheierea Dictatului de la Viena, prin care partea de nord a Transilvaniei a fost cedată Ungariei hortyste, făcîndu-se astfel jocul puterilor fasciste. În această situație, Partidul Comunist Român a adresat tuturor partidelor burgheze nefasciste, propunerea de a începe imediat o luptă comună împotriva Dictatului, pentru menținerea integrității teritoriale a României. Numeroasele acțiuni de protest organizate și conduse de P.C.R. au menținut vie conștiința unității naționale. La Piatra Neamț, Buhuși, Țirgu Neamț și Roman au avut loc demonstrații de

¹⁵ Gh. Tănase, I. Diaconu, *Contribuții la cunoașterea mișcării sindicale din județul Neamț*, Piatra Neamț, 1973, p. 193.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Arhivele Statului Piatra Neamț, fond Prefectura Neamț, dos. 3/1940, f. 24.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 8, mapa 258.

stradă și mitinguri prin care se protesta împotriva „tîlhărescului act”²⁰. „Oriunde te întorceai — se specifica într-un document al vremii — nu întâlneai decît fețe crispate de durere, pumni strînși de ură împotriva celor care ne răpesc cel mai scump și mai sfînt pămînt strămoșesc”²¹.

Numeroasele acțiuni ale muncitorilor, țăranilor, intelectualilor și funcționarilor, ale meseriașilor și alte altor categorii ale populației au demonstrat că lupta de clasă în perioada 1938—1940 s-a dezvoltat continuu, în pofida legilor implacabile pe care regimul de dictatură le-a instituit.

²⁰ Arhivele Statului Piatra Neamț, fond Prefectura Neamț, dos. 5/1940.

²¹ *Ibidem*.

LA LUTTE DES MASSES POPULAIRES DU DÉPARTEMENT DE NEAMȚ DANS LA PÉRIODE DE LA DICTATURE ROYALE (1938—1940)

RÉSUMÉ

Le mouvement ouvrier de Roumanie a continué de s'affirmer au cours de la période de la dictature royale instaurée le 10 février 1938. Dans le département de Neamț, le mouvement ouvrier s'est manifesté par des réunions publiques, démonstrations collectives, diffusion des manifestes et des publications, télégrammes adressés à des organes administratifs locaux et centraux. Solidaires avec les travailleurs, les paysans de quelques villages ont protesté, eux aussi, contre le nouveau régime instauré. La lutte des masses populaires a pris un essor impétueux après le Diktat de Vienne du 30 août 1940.